

origin could be considered an «elder»: «...яко же и Христос от раба крещение приял, обаче же аще и от раба, но от старейшаго и лучшаго» [РГАДА, ф. 52-1, 1634, л. 6, fol. 23-24].

Whether he was his superior hierarch or not, the ordained had to commemorate his ordainer during the liturgies which explains why such a commemoration of the patriarch of Moscow by the metropolitan of Kyiv is stipulated, «according to the rules», in the 1686 synodal acts. As such, one more parallel case, that of the see of Aleppo, that passed from the patriarchs of Antioch to the patriarchs of Constantinople and then back, could be evoked [3, p. 218, 221-222].

Unfortunately, documentation is lacking to ascertain if the same rule was applied when Patriarch Theophanes of Jerusalem acted as an «elder» in 1620-1621, ordaining Orthodox church hierarchs on behalf of the patriarch of Constantinople for the see of Kyiv. However, notwithstanding this intervention, transforming him in an “elder” for the metropolitan of Kyiv, he surely left precedence in the liturgical commemorations in Kyiv to the patriarch of Constantinople who had to be named there «among the first» as the immediate superior of the metropolitan. This offers a parallel to assess the exact balance of jurisdictional power after the enactment of the 1686 synodal decisions.

Bibliography:

1. Русская историческая библиотека. СПб., 1875. Т. 2. 1228 стб.
2. Собрание государственных грамот и договоров, хранящихся в Государственной коллегии иностранных дел. Москва, 1826. Ч. 4. IV, 654, [19], 165 с.; 5 л. факс.
3. *Δελτάρις Καλλιζος*. Τὰ ἐν τοῖς κύβει τοῦ Πατριάρχου ἱεροϋφυλάκτου σωζόμενα ἐπίσπρα ἐκκλησιαστικὰ ἑγέρματα. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1904. Τ. 2. 30+700 σ.
4. *Palmer W.* The Patriarch and the Tsar. London, 1873. Vol. 3. 66+559 p.

Харламов Михайло Іванович
доктор історичних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін
соціально-психологічного факультету
Національного університету цивільного захисту України

КУРСИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИКІВ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ ПРОМИСЛОВОСТІ УСРР У 1927-1934 РОКАХ

На сучасному етапі розвитку історичної науки вчені досліджують питання професійної освіти УСРР періоду між двома світовими війнами досить активно. Однак науковці оминають у своїх роботах історичні питання розвитку професійної пожежної

освіти 1920-х – 1930-х років. Одним з маловивчених питань є робота курсів підвищення кваліфікації пожежних керівників індустрії в УСРР у 1927–1934 роках.

До 1927 року в УСРР не було довготривалих курсів підвищення кваліфікації пожежних керівників, в тому числі і індустріальних підприємств. Але вітчизняна промисловість вимагала підвищення рівня кваліфікації керівників індустрії України, в тому числі і вогнеборчих працівників. Так рішенням Вищої Ради Народного Господарства УСРР від 8 січня 1927 року у м. Харків були організовані шестимісячні курси з підвищення кваліфікації пожежних співробітників підприємств індустрії України. На курси було прийнято 50 осіб. Згідно угоди між Харківським відділом комунального господарства НКВС УСРР та пожежною охороною ВРНГ УСРР з 19 липня 1927 року для курсів було надано приміщення та пожежний реманент Шевченківської пожежної частини Харкова для розміщення шестимісячних курсів [1, с. 8].

Заняття на курсах розпочалися з 1 квітня 1928 року. Предмети, що викладалися на курсах можна умовно поділити на три блоки. Перший блок дисциплін – практичні пожежні дисципліни (основи будівельного мистецтва та вогнетривкого будівництва, водопостачання, обслуговування пожежних машин та пожежного знаряддя, пожежна практика та пожежне виховання, пожежна тактика, основи іпології, медична допомога, практичні роботи у майстернях), точні теоретичні дисципліни (математика, фізика, хімія, графічна грамота), соціально-гуманітарні дисципліни (суспільствознавство, пожежне законодавство, основи страхування, повітряний напад та протиповітряна оборона).

Другий цикл курсів підвищення кваліфікації пожежних керівників промислових підприємств ВРНГ УСРР складався з точних теоретичних дисциплін: математики, графічної грамоти, фізики та хімії. Третій блок предметів курсів пожежних керівників підприємств торкався соціальних і гуманітарних питань, складався з суспільствознавства, пожежного законодавства, основ страхування, дисципліни «Повітряний напад та протиповітряна оборона».

Навчальною базою для проведення занять були учебові приміщення пожежних частин м. Харків, практичні заняття проводилися на об'єктах народного господарства, будинках, недобудовах тощо. Перший випуск курсів підвищення кваліфікації пожежних керівників ВРНГ УСРР відбувся 29 вересня 1928 року. Про що ми дізнає-

мося з посвідчення про успішне закінчення курсів Сигала О.П. [3, арк. 128]. Усі 55 випускників були направлені на роботу у пожежні частини міст та промислових підприємств України. Шестимісячні курси підвищення кваліфікації пожежних керівників подібні курсам у м. Харків були відкриті у 1932 році у м. Сталіно (Донецьк). На них навчалися 25 курсантів. Схожі курси для молодшого командного складу пожежних команд великих підприємств були відкриті у 1932 році об'єднаннями «Союзмука» та «Заготзерно» з підготовкою 25 курсантів без відриву від виробництва [2, с. 80].

Таким чином, слід сказати, що шестимісячні курси підвищення кваліфікації керівників пожежних команд підприємств України сприяли суттєвому покращенню пожежної безпеки у промисловості, про що свідчить зменшення кількості пожеж на фабриках та заводах у 1929 – 1934 роках.

Джерела та література

1. Клюс П.П., Палюх В. Г., Пустомельник В.П. Кузница огнеборцев: Очерк истории Харьковского института противопожарной безопасности. К 70-летию со дня основания. / П.П. Клюс, В.Г. Палюх, В.П. Пустомельник. – Харьков: Фолио, 1998. – 272 с.
2. Томіленко А.Г. Підготовка кадрів у галузі пожежної безпеки в Україні у 20-30-х роках ХХ століття. / А.Г. Томіленко // Збірник наукових праць «Гуманітарний вісник ЧДТУ». – 2016. – № 25. – Вип. 9. – с. 75 – 83.
3. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України). Ф. 4532. Управління начальника воєнізованої охорони Українського промислового округу, оп. 2., стр. 65. Анкети, посвідчення та список курсантів Всеукраїнського пожежного технікуму. Квітень 1930 р. – вересень 1930 р. – 143 арк.

Хоменко Віталій Олексійович

кандидат історичних наук,

відокремлений структурний підрозділ

«Конопольський індустріально-педагогічний фаховий коледж СумДУ»

СУМСЬКЕ ПОГРАНИЧЧЯ:

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ТА ХРОНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

У 1890-х рр. американський історик Фредерик Тернер запропонував теорію фронтиру. Під фронтиром він розумів зону поселень експансивного суспільства на межі зіткнення «цивілізації» з «варварством», де суспільство та уряд чи то несформовані, чи то недосформовані. Надалі ця теорія була переосмислена і фронтир почали визначати як зону інтенсивної взаємодії різних культур і навіть різних цивілізацій.

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра історії України
Український інститут національної пам'яті
Національна спілка краєзнавців України
Державний архів Сумської області
Сумський обласний краєзнавчий музей
Університет гуманітарних і природничих наук Яна Длугоша в
Ченстохові (Польща)
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)
Вроцлавська Політехніка (Польща)
Інститут досліджень Південно-Східної Європи Румунської академії
(Румунія)
Білоруський державний педагогічний університет імені Максима
Танка (Білорусь)
Національний університет міста Лоха (Еквадор)

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

МАТЕРІАЛИ

V Міжнародної наукової конференції

11–12 листопада 2021 р.

Частина 1

Суми – 2021

УДК 908:005.745](477.52)(06)
I-90

Рекомендовано до друку Вченою радою Сумського державного
педагогічного університету імені А.С.Макаренка
(протокол № 3 від 22 жовтня 2021 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- Оліцький В.О.**, кандидат історичних наук, виконуючий обов'язки
завідувача кафедри історії України Сумського державного
педагогічного університету імені А.С.Макаренка (голова)
- Абакумова В.І.**, доктор історичних наук, професор, професор
кафедри історії України Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка
- Авхутська С.О.**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри історії України Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка
- Вовк О.В.**, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії
України Сумського державного педагогічного університету імені
А.С.Макаренка
- Подрез Ю.В.**, кандидат історичних наук, доцент, директор навчально-
наукового інституту історії, права та міжнародних відносин, доцент
кафедри історії України Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка
- Турков В.В.**, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри
історії України Сумського державного педагогічного університету
імені А.С.Макаренка
- Ярош Н.В.**, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри
історії України Сумського державного педагогічного університету
імені А.С.Макаренка
- Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації: матеріали
У Міжнародної наукової конференції (Суми, 11–12 листопада
2021 р.). У 2 ч. Ч. 1. – Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. – 228 с.
- Збірник містить доповіді та повідомлення учасників У Міжнародної
наукової конференції Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та
інновації. Розрахований на викладачів вищих і середніх навчальних
закладів, науковців, аспірантів, студентів, усіх, хто цікавиться історією.
Матеріали подані в авторській редакції. Автори несуть
відповідальність за точність наведених фактів, цитат, власних імен,
географічних назв, посилань на джерела тощо. Редакція може не
поділяти погляди авторів публікацій.

УДК 908:005.745](477.52)(06)

© Колектив авторів, 2021
© ФОП Цьома С.П., 2021

Ситарчук Роман Анатолійович ПРОТЕСТАНТИ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ 20 – 30-х рр. XX ст.: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧО-ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ	170
Смирнова Світлана «У ВІДПУННІ ЧАСУ» (СПОГАДИ).....	172
Стуляк Дмитро Вікторович УКРАЇНСЬКА ЧАСТИНА БАСЕЙНУ СЕЙМУ. ПЕРСПЕКТИВИ ПОШУКУ ПАЛЕОЛІТУ	176
Сундук Анатолій Миколайович Крепак Ігор Володимирович ЛИТОВСЬКИЙ ПЕРІОД В ІСТОРІЇ БРОВАРЩИНИ.....	179
Тельвак Віталій Васильович ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОГО ГРУШЕВСЬКОЗНАВСТВА (2016-2021 РР.).....	185
Ткаченко В.М. ВІРВАННЯ УКРАЇНЦІВ У ЗВ'ЯЗОК З ПОТОЙБИЦЯМ: РАХМАНСЬКИЙ (НАМСЬКИЙ, НАРСЬКИЙ) ВЕЛИКДЕНЬ.....	188
Турков Володимир Вікторович ГОЛОД 1921-1923 РР. В БОЛГАРСЬКИХ СЕЛАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПОДОЛАННЯ.....	191
Ціватий Вячеслав Григорович ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН КОРОЛІВСТВА САУДІВСЬКА АРАВІЯ (КСА) ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІСТОРИКО-РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ	194
Tchentsova Vera «ELDERS» IN THE CHURCH: PATRIARSHAL AND SYNODAL ACTS OF 1686 ABOUT KIV AND THE TERM «GERONT».....	199
Харламов Михайло Іванович КУРСИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КЕРІВНИКІВ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ ПРОМИСЛОВОСТІ УСРР У 1927-1934 РОКАХ	201
Хоменко Віталій Олексійович СУМСЬКЕ ПОГРАНИЧЧЯ: ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ТА ХРОНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ.....	203
Цибка Веніамін Іванович КОНОТОПСЬКА ГЕНЕАЛОГІЧНА МОЗАІКА.....	206
Черняк Ірина Володимирівна МИКОЛА ПЕТРОВИЧ САУСТЕНКО – ВИДАТНИЙ ОРГАНІЗАТОР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ НА ПЕРЕЯСЛАВЩИНІ.....	211
Шевчук Андрій Володимирович БЮРОКРАТИЧНА СТРУКТУРА ПОВІТОВИХ СУДІВ ПРАВОВАБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1797–1831 рр.).....	214